

Nacionalne konsultacije s civilnim društvom o inicijativi REKOM

Podgorica, Crna Gora

25. oktobar 2008.

Konsultacije je organizovala Akcija za ljudska prava, i u njima su učestvovala 33 predstavnika civilnog društva, medija i političara Crne Gore. Uvodničarke su bile Nataša Kandić (Fond za humanitarno pravo, Srbija) i Tea Gorjanc–Prelević (Akcija za ljudska prava, Crna Gora). Izvestili su dnevne novine, *Dan* i *Vijesti*.

Učesnici podržavaju inicijativu za osnivanje REKOM.

Nakon ovoliko godina i nakon toliko događanja na ovim prostorima sa aspekta aktivnosti i rada civilnog sektora, ništa se jače i značajnije nije moglo dogoditi nego što je potekla inicijativa za formiranje komisije radi ispitivanja prošlosti i radi suočavanja sa prošlošću. (Velija Murić, Crnogorski komitet pravnika za ljudska prava, Nacionalne konsultacije s civilnim duštvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

REKOM može biti samo državni projekat.

Može jedino biti državni projekat inače da to bude projekat nevladinih organizacija (...) nikada ne bi uspelo... Znači uverenost, spremnost, odlučnost da gradimo nešto, a to nešto je u ovom trenutku Koalicija koja će imati tu snagu da u jednom trenutku organizuje tu vrstu pritiska na institucije da mi dobijemo ono što hoćemo, da taj proces postane državni projekat, da REKOM, ta Regionalna komisija bude taj državni projekat, a mi ćemo onda, na osnovu naših preporuka da pažljivo pratimo svaki korak koji institucije preuzimaju u odnosu na osnivanje i funkcionisanje tog tela. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Nacionalne konsultacije s civilnim duštvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Političke elite nisu zainteresovane za temu prošlosti jer su odgovorne za teško naslijeđe.

Suočavanje sa ratnom prošlošću kod nas podrazumijeva u ovome trenutku suočavanje sa političkom elitom koja trenutno vlada tako da ja potpuno razumijem institucije države koje bi trebale to da urade, zašto one to nevoljno rade. (Koča Pavlović, poslanik u Parlamentu Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim duštvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Regionalni karakter inicijative i međunarodna podrška doprinijeće da političke elite prihvate inicijativu.

Regionalna komisija na Balkanu jedina bi mogla da predstavi garanciju Evropskoj uniji da mi nešto slično ponovo nećemo pokušati u budućnosti. (Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za ljudska prava, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim duštvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Mislim da je ovdje značajan aspekt činjenica da je to regionalna komisija, da će ta njena regionalnost moguće biti osnov da ona prevaziđe ove naše lokalne unutrašnje barijere. (Koča Pavlović, poslanik u

Parlamentu Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Znači, koliko god smo ovde čuli jako kvalitetno postavljenih ograničenja koja ćemo mi imati prilikom promovisanja ove ideje i uopšte zastupanja prema onima koji treba da donesu odluku konačno o ovome, mislim da nam je itekako značajan saveznik u tom dijelu upravo taj proces evropskih integracija i kontekst regionalne saradnje. (Saša Zeković, istraživač kršenja ljudskih prava, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

REKOM treba da bude instrument države za oslobađanje mladih od odgovornosti za prošlost.

Meni se čini da ako osnivamo Regionalnu komisiju da je jako bitno da razmišljamo o tome kako ćemo uključiti mlade i u osnivanju i negde u sprovođenju i onda u rad te komisije. Ali ono što je možda najbitnije, šta onda sa nalazima te Komisije? Moje razmišljanje je uvek da identifikujemo probleme. Jedan od načina jeste informisanje, jeste javnost i ove konsultacije, a onda i rad Komisije. To je nešto što bi apsolutno bila preporuka da se iskoriste svi mogući momenti, to uveče sa društvenim trenutkom u kojem mi želimo da uđemo u Evropu, da uđemo slobodno, otvoreno, bez nekog tereta i u kome želimo da, rekla bih te opet mlade oslobodimo tereta sa kojim bi ulazili bez raščišćavanja svih činjenica koje su u prošlosti. (Ajša Hadžibegović, Forum Mladi i neformalna edukacija, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Iako se nalazimo u priči da mladi ne osjećaju na svojoj koži sve ono što se desilo u strašnim vremenima i nisu osjetili ta nepočinstva ukoliko nijesu osjetili preko svojih roditelja ali to ih ne čini manje odgovornim da u sadašnjem trenutku imaju odgovornost za odnos prema tim stvarima koje su se desile. Ako smo mi, i sebe tu ubrajam, mladi ljudi budućnost i ako na nas svijet ostaje kao što svi ti poznati glasnogovornici vole da kažu, pa to nekako ostane na tome, ako smo mi odgovorni za ono sutra koje dolazi, onda moramo biti upoznati sa ovim i na nama je, i na meni da zajedno sa vama radimo na tome da se omasovi ova ideja. (Sandra Mitrović, Liberalna partija Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Za uspjeh inicijative je potrebna priprema javnosti, preko medija i specijalnih programa za obrazovanje.

Jedan od tih operativnih ciljeva bi na neki način bio i to da se pripremi, u ovom slučaju na nacionalnom nivou u Crnoj Gori, pripremi javnost koja bi podržala jednu ovakvu inicijativu i da se onda pritiskom javnosti, posredovano kroz medije utiče na one koji donose odluku, znači političare. (Duško Vuković, PCNE/Vijesti, Nacionalne konsultacije sa civilnim društvom u Crnoj Gori, 25.10.2008.)

Riješavanje sudbine nestalih treba da bude u mandatu REKOM-a.

Što se tiče komisija, državnih komisija regiona, ja mislim da su oni najmanje do sada uradili što se tiče pitanja nestalih, ubijenih lica, a posebno oko utvrđivanja činjenica ratnih zločina i zločinaca na teritoriji bivše Jugoslavije. Mnogo smo pritisaka imali... da ne idemo na forum u Prištini. Mi smo odlučili da odemo tamo jer je potrebno da budemo tamo. Potrebno je da iznesemo sve naše probleme, probleme nestalih i ubijenih, probleme porodica. (Ljubiša Filipović, Udruženje porodica stradalih,

ubijenih i nestalih na Kosovu i Metohiji *Crveni Božur*, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Njihovi najmiliji su nestajali, neke ni do dan danas ne znaju šta je ili sa braćom ili sa sestrama ili sa najbližim rođacima i to se vrlo praktično njima vraća kao bumerang jer oni i neku imovinu koju su tamo stekli, ne mogu da naprave ostavinski postupak bez jednoga od tih članova domaćinstava koje ne mogu da pronađu i ne znaju što je sa njima, a ne mogu ni da kažu jesu li umrli, jesu li poginuli, nisu sahranjeni i tako dalje. (Ljiljana Raičević, Sigurna ženska kuća, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Učesnici podržavaju suđenja za ratne zločine.

Znači bitne su žrtve ali su meni podjednako bitni i zločinci jer utvrđivanje istine nećemo raditi samo preko žrtava nego i kroz sudske postupke jer koliko ja znam i koliko sam učena, do dana današnjeg sudski postupci su upravo ti koji nam pomažu da otkrijemo šta se zaista desilo. (Mira Asović, Liga žena glasača Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Ja se slažem da je vrlo važno suđenje ratnim zločincima ali vrlo važno je znati ko se izvodi pred sud, pred pravdu. Da li se izvodi onaj ko je to naredio, naredbodavac, da li se izvodi pomagač ili izvršioc, onaj krajnji u čitavom tom nizu. Naravno da niko od njih ne može biti oslobođen odgovornosti ali ko je prvi, on je prvi i treba znati i treba mu suditi onako kako treba. Ja govorim na nivou Crne Gore, znači sudstva i tužilaštva, pravosudnih organa, da li u Crnoj Gori postoji pravedno suđenje? Ja mislim da ne i da ga skoro neće ni biti. (Aida Petrović, Crnogorski ženski lobi, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Učesnici su protiv toga da predsjednik države osniva REKOM.

Apsolutno sam protiv toga da se jedna ovakva komisija formira dekretom predsednika države. Time bi sve kompetencije oko osnivanja i sastava komisije prenijeli na personu...tu inicijativu treba procesuirati prema parlamentu. (Branislav Radulović, Udruženje pravnika Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Smatram da aktuelna ili pak oficijelna vlast, govorim o Crnoj Gori, nije pokazala pravi odnos prema vremenu u kome su se događali zločini i u vezi sa tim, onu inicijativu da predsjednik države dekretom ili na drugi način formira komisiju, plašim se da bi izgubili na značaju zbog toga što smo svjedoci da najviši državni dostojanstvenici ili funkcioneri još uvijek prate, dočekuju ili na drugi način lobiraju ljude koje veliki broj stanovništva na ovim prostorima doživljava na sasvim drugi način. Taj osećaj je veoma mučan i veoma težak i mislim da bi na taj način devalvirali možda i sastav komisije, njenu efikasnost i delotvornost. (Velija Murić, Crnogorski komitet pravnika za ljudska prava, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Debatu o osnivanju REKOM-a voditi pod motom *Nikad više* (Nunca mas).

I zato mi se jako sviđa to nikad više. (Mirjana Kuljak, Ekonomski fakultet, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Inicijativa za REKOM ima saveznike u nekim političkim partijama.

Socijaldemokratska partija ako se ne varam, ona jeste dio etablirane vladajuće strukture zasad, još uvijek, ali je i neko ko nema problematični background s početka 90-tih tako da se nadam da se na njih u određenim trenucima i kad su određeni projekti u pitanju može računati kao na saveznike odnosno na civilni sektor može računati kao na saveznike. (Duško Vuković, PCNE/Vijesti, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Što se tiče Liberalne partije u odnosu na inicijativu Regionalne komisije vi imate potpunu podršku sa naše strane u parlamentu, koliko god ona bila mala, mislim da je ipak značajna ukoliko je prva. (Sandra Mitrović, Liberalna partija Crne Gore, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)

Haški arhiv treba da bude na raspoloaganju REKOM.

Arhiv koji postoji u Haškom tribunalu, o tome je pisala i Carla del Ponte, da bi jako bilo bitno da i novinari, istraživači, da čak obični građani dođu do tog materijala i da se upoznaju s tim, da shvate suštinu zbivanja na našim prostorima. Mislim da bi taj materijal jako dobro došao i podaci koji se u njemu nalaze takođe, pomogli bi ovoj komisiji. Jer kad vi plasirate preko medija informacije neke nove, nepoznate, vjerujte onda se ipak pokreće taj proces. (Sonja Radošević, slobodna novinarka, Crna Gora, Nacionalne konsultacije s civilnim društvom, Podgorica, Crna Gora, 25.oktobar 2008.)